

HISTORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE A VYBRANÉ OSOBNOSTI

4. Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Středověká „ekonomie spásy“

- přítomnost chudých ve společnosti jako možnost naplnění plánu spásy (či také tzv. ekonomie spásy)
- „světší“ chudí představují příležitost ke spáse a zároveň ospravedlnění bohatství toho, kdo podporu uděluje
- demonstrace vlastní zbožnosti se prolíná s vnějším vyjádřením společenské prestiže

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

žebrové (medikantské) řády v sociální péči

- nová kategorie řádů hlásících se k evangelijní chudobě, podílely se na změnách v chápání i řešení sociální problematiky i způsobu života v pozdně středověkých městech
 - nejdůležitější z nich, františkáni a dominikáni, vznikly počátkem 13. století
 - vliv na vývoj sociální péče zejména františkánské hnutí – důraz na potřeby chudých a nemocných
- Benozzo Gozzoli – Freska Setkání sv. Františka a sv. Dominika (1452)

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

František z Assisi (1182-1226)

- narodil se v rodině bohatého obchodníka, v mládí ovlivněn truvérskou kulturou, chtěl se stát rytířem, zapojil se do několika vojenských tažení
- během zajetí při tažení proti Perugii a také o pár let později prodělal několik těžkých nemocí, což mělo zřejmě vliv na jeho duchovní obrat
- definitivní příklon k chudobě po pouti do Říma, vrátil se do Assisi, kde kázal, získal několik následovníků, s nimiž pobýval v okolí, v roce 1209 pro ně vytvořil jednoduchá pravidla a vydal se do Říma, kde papeže požádal o ustavení nového řádu, k čemuž došlo v r. 1210 pod názvem Řád menších bratří

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

František z Assisi (1182-1226)

- v roce 1212 zakládá ženský řád sv. Kláry a v r. 1218 třetí řád pro laické věřící (terciáře)
- jeho víra založená na chudobě a lásce k bližnímu měla obrovský vliv na obrodu církve, již za roky po své smrti (1226) byl svatořečen Řehořem IX.
- již sv. František se věnoval péči o malomocné, jeho následovníci se pak zasloužili o vznik mnoha dobročinných zařízení a nemocnic, zejména v severní Itálii, svěřovaných obyčejně terciářům - např. Rainer z Perugia (zemřel asi 1275) založil mnoha charitativních bratrstev, Petr z Assisi (zemřel 1349) zřídil tři dětské útulky v Benátkách atd.

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Sv. František píše ve své závěti o setkání s malomocnými, které ho přivedlo k obratu:

- „Pán dal mně, bratru Františkovi, abych takto začal konat pokání: neboť když jsem byl v hříších, zdálo se mi příliš trpkým vidět malomocné. A sám Pán mě přivedl mezi ně a prokázal jsem jim milosrdenství. A když jsem od nich odcházel, to, co se mi zdálo hořkým, změnilo se mi ve sladkost duše i těla; a pak jsem [ještě] chvíli otálel a opustil jsem svět.“

Přestože sám považoval Chudobu za nejkrásnější nevěstu, bohatství druhých neodsuzoval:

- „A všichni bratři ať nosí levné šaty a mohou je vyspravovat pytlou a jinými záplatami, s Božím požehnáním. Napomínám je a vybízím, aby s opovržením neodsuzovali lidi, které vidí oblečené do měkkých a barevných oděvů, jak [si dopřávají] vybraná jídla a nápoje, ale spíše každý ať odsuzuje sebe a opovrhuje sám sebou.“

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Tomáš Akvinský (1225-1274)

- pocházel z italského šlechtického rodu, v dětství poslán do benediktinského kláštera Monte Cassino, poté studium na univerzitě v Neapoli a v roce 1244 vstup do dominikánského řádu, studium v Římě, v Paříži u Alberta Velikého, další cesty po evropských městech, kde přednášel
- představitel scholastické teologie, jedna z nejvýznamnějších teologických autorit, pokusil se o syntézu Aristotelovy filozofie s křesťanstvím a vytvořil mohutný filozoficko-teologický systém
- dílo: Summa theologická, komentáře k Aristotelovi, komentáře k Bibli atd.

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

učení o státu a sociální problematika v díle Tomáše Akvinského

- v úvahách o politice (O vládě knížat aj.) - nejlepší forma vlády = monarchie, panovník neusiluje o světskou slávu a čest, ale o dosažení nebeské blaženosti, jeho povinností je dbát na prospěch společnosti, usiluje, aby se lidé chovali ctnostně a byli hmotně zabezpečeni, přispívá z obecní pokladny chudým, vdovám a sirotkům, zastává se poutníků a cizinců a pečuje o věci veřejné, o činnost veřejných úřadů, bezpečnost v zemi a ochranu před nepřáteli, ale i o zřizování špitálů pro chudé bez rozdílů vyznání
- Francouzský král Robert II. Zbožný (972-1031) rozdává almužnu

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

sociální problematika v díle Tomáše Akvinského

- vychází ze spojení antických ctností s křesťanskou vírou a láskou
- Pojednání o milosrdenství, dobročinnosti a almužně v díle Summa theologica, část 2, díl 2:
- milosrdenství, které se realizuje pomocí bližnímu v nouzi, dobročinností, zahrnuje naplnění nejvyššího dobra zjeveného Bohem – dobra bližního (zmírnění jeho bídy) a dobra vlastního (příspěvek ke spáse)
 - rozlišuje almužnu tělesnou (sytit hladové, napájet žíznivé, oblékat nahé, ubytovávat cizince, osvobodovat vězně, ošetřovat nemocné a pohřbívat mrtvé) a duševní (učit nevědomé, radit pochybujícím, utěšovat truchlící, napomínat hřešící, odpouštět urážejícím, snášet nepohodlné a za všechny se modlit)
 - pro poskytování almužny musí být splněny určité podmínky, dárce nesmí ohrozit sebe ani svou rodinu a obdarovaný se musí nacházet v bídě (např. hrozí mu smrt hladem) - minimálního sociálního

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

učení o státu i sociální problematika v díle Tomáše Akvinského

O povinnosti panovníka:

- „Úsilí krále má směřovat k dobrému životu společnosti.“

O výši almužny:

- „Avšak se strany toho, jemuž se dává, almužna je hojná dvojmo. Jedním způsobem, když doplní dostatečně jeho nedostatek. A takto udělovati hojně almužnu je chvalné. - Jiným způsobem, když oplývá do přebytku. A to není chvalné, ale je lepší uštedřiti čtenějším potřebným.“

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Anežka Česká (mezi 1205 a 1211 – 1282)

- dcera českého krále Přemysla Otakara I., klášterní výchova, posléze na vídeňském dvoře
- několik neuskutečněných nabídek k sňatku zprostředkovaných jejím otcem, po jeho smrti volba vést duchovní život, zřejmě také pod vlivem nové zbožnosti a příkladu významných zbožných žen, často z řad příbuzných (Hedvika Slezská, matka Konstancie, sestřenice Alžběta Durynská)
- velice vzdělaná, korespondence se sv. Klárou a papeži Řehořem IX a Inocencem IV., pokusy Anežka Česká v předstírala Rádu křížovníků s červenou hvězdou v zakladatelské scéně Breviář křížovnického velmistra Lva (1356)

Tzv. ekonomie spásy a péče o chudé ve středověku

Anežka Česká a zakladatelská činnost

- asi 1231 založení kláštera na Františku (dvojklášter – pro klarisky i františkány), do kterého 1234 vstupuje, součástí špitál
- vzdává se funkce abatyše, je pouze starší sestrou
- asi 1232 založila špitální bratrstvo, jehož cílem bylo ošetřovat nemocné, zestárlé, chudé a opuštěné, na řád Křížovníků s červenou hvězdou bylo povýšeno r. 1237
- pro dějiny sociální péče důležitá spíše jakožto fundátorka, než že by sama pečovala o potřebné jako např. její sestřenice Alžběta Durynská, neboť jí kontakt s vnějším světem neumožňovaly přísné řádové regule (dle legendy údajně byla nápomocná alespoň tak, že prala obvazy nemocných a spravovala šatstvo chudých)